

Foto: Paul Goossen

KENNER & CO MAKEN EEN KRANT

Samenwerkend schrijven in het VO

Activerende didactiek en zelfverantwoordelijk leren zijn de laatste jaren binnen het vreemdetalenonderwijs belangrijker geworden. Steeds meer docenten willen de motivatie van hun leerlingen hierdoor verbeteren en het leerresultaat vergroten. In dit artikel beschrijft Heleen Vellekoop een schrijfvaardigheidsproject waarin deze aspecten naar voren komen en waarin zij op zoek gaat naar meer verantwoordelijkheid, samenwerking en ambitie bij haar leerlingen.

Heleen Vellekoop

Een paar jaar geleden wilde het niet met die ene v3-klas. Hoe harder ik mijn best deed, hoe verder de leerlingen wegzakten en hoe uitgeputter ik raakte van het roeien in een klein bootje met veel te veel leerlingen. Het roer moest om, dat was duidelijk.

In het kader van schrijfvaardigheid ontwierp ik een taak waarbij de leerlingen het roer overnamen. Een activerende taak, een grote klus met een concreet doel. Ik liet leerlingen in groepen een krant of tijdschrift maken. Op zich is dat een heel bekende en 'gewone' opdracht in de les Nederlands, een voor de hand liggend project. Ongewoon was echter de manier waarop de samenwerking werd opgezet. De taak was zo ontworpen, dat leerlingen positief afhankelijk van elkaar waren én individueel aanspreekbaar (sleutelbegrippen samenwerkend leren, Ebbens 1997) en bovendien een grote mate van *ownership* zouden ervaren: verantwoordelijkheid, motivatie, ambitie. De werkvorm die ik koos is bekend onder de wat hoogdravende naam *Experts* maar ik noem hem *Kenner & Co*: leerlingen verwerven kennis waar hun klasgenoten baat bij hebben. De kenners delen hun kennis en komen zo tot een goed product.

Zelf richtlijnen onderzoeken

De taak bestond uit twee fases. In de eerste fase liet ik leerlingen zelf vijf groepen van ongeveer gelijke grootte maken. Elke groep kreeg de opdracht om een bepaalde tekstsoort (uit krant en tijdschrift) te onderzoeken. De opdracht luidde bijvoorbeeld:

Groep 1: RODDEL

Geheimen, schandaaltjes, speculaties over het persoonlijk leven van bekende personen: tijdschriften als Story en Privé, maar ook bijlagen van de Telegraaf staan er vol mee.

Hoe schrijf je een meeslepende, boeiende roddel?

Verzamel tenminste 5 verschillende voorbeelden van roddelverhalen, uit verschillende kranten en tijdschriften. Lees ze door, bespreek goede en slechte kanten en verwerk dat in een stuk van één of enkele kantjes. Maak tot besluit een overzichtelijk A-4'tje met 7 adviezen voor het schrijven van een smeug roddelverhaal. Licht de adviezen toe met voorbeelden.

Groep 2: SPORTVERSLAG

In elke krant verschijnen regelmatig sportbijlagen met verslagen van belangrijke wedstrijden. Zo'n verslag moet duidelijke informatie geven en ook lekker te lezen zijn.

Hoe schrijf je een flitsend sportverslag?

Verzamel tenminste 5 verschillende voorbeelden van sportverslagen, uit verschillende kranten en tijdschriften. Lees ze door, bespreek goede en slechte kanten en verwerk dat in een stuk van één of enkele kantjes. Maak tot besluit een overzichtelijk A-4'tje met 7 adviezen voor het schrijven van een flitsend sportverslag. Licht de adviezen toe met voorbeelden.

Groep 3: COLUMN

Bijna alle kranten en tijdschriften hebben een of meerdere columns, vaak op een vaste plek. Een vaste (of wisselende) journalist, cabaretier of schrijver schrijft daar wekelijks/dagelijks zijn commentaar op de gebeurtenissen in de wereld. Dat kunnen politieke gebeurtenissen zijn, maar ook alledaagse voorvallen. Veel lezer zoeken hun favoriete column het eerst op.

Hoe schrijf je een prikkelende, amusante, verslavende column?

Verzamel tenminste 5 verschillende voorbeelden van columns, uit verschillende kranten en tijdschriften. Lees ze door, bespreek goede en slechte kanten en verwerk dat in een stuk van één of enkele kantjes. Maak tot besluit een overzichtelijk A-4'tje met 7 adviezen voor het schrijven van een verslavende column. Licht de adviezen toe met voorbeelden.

Andere groepen onderzochten hoe je een duidelijk nieuwsbericht, een boeiende recensie of een doeltreffende advertentie schrijft. Leerlingen formuleerden op deze manier zelf, op inductieve wijze, criteria voor diverse tekstsoorten. Deze criteria (tips) werden gebundeld en vermenigvuldigd om dienst te doen als naslagwerk in de volgende fase.

Met welke maatstaven kwamen leerlingen uiteindelijk aanzetten? Een voorbeeld:

Zeven tips voor het schrijven van een roddelverhaal:

1. Zet er een nieuwsgierige kop boven, bijvoorbeeld: wat doet Maria bij Marco aan de ontbijttafel?
2. Druk spannende woorden in de tekst dik.
3. Zet er een vage foto bij die erg geheim lijkt, bijvoorbeeld door het raam genomen.
4. Schrijf korte zinnen.
5. Schrijf met veel gevoel, beschrijf de gevoelens.
6. Schrijf over seks, relaties, ziekte of dood. Graag over iets zieligs of slechts.
7. Noem vaak hun voornaam.

Samen een krant maken

Voor fase twee stelde ik nieuwe groepen samen, waarbij in iedere groep ten minste één leerling uit elke oude groep zat. Ieder groepslid had zo een kennisvoorsprong op het gebied van een van de tekstsoorten, die nuttig was voor de hele groep. Er moest een krant of tijdschrift worden gemaakt waarin de diverse tekstsoorten vertegenwoordigd waren. Die mochten echter niet allemaal door 'de kenner' geschreven worden. Leerlingen waren zo 'gedwongen' om van elkaars kennis gebruik te maken. De opdracht was:

Maak een goed vormgegeven krant of tijdschrift.

Elk van de 6 genres zit er minstens één keer in en is minstens één keer geschreven door een ander dan de 'kenner'. Ieder levert een aantal verschillende bijdragen: minstens twee langere artikelen en twee kleinere bijdragen. De naam van de schrijver moet erbij staan.

Resultaten

Van begin tot eind waren leerlingen gemotiveerd aan het werk. In de eerste fase werd spontaan, veel en zinnig gediscussieerd over kwaliteitseisen aan de diverse genres.

De geformuleerde adviezen waren over het algemeen van verrassend hoge kwaliteit. In de tweede fase, het schrijven van de krant, hoefde ik nauwelijks te refereren aan eerder verworven schrijfstrategieën zoals het bepalen van doel en publiek en het maken van schrijfplannen: leerlingen gingen spontaan brainstormen, publiek kiezen, plannen en taken verdelen. Er werd gebladerd in de gebundelde criteria en toegelicht door de kenners. De kranten zagen er over het algemeen ook prachtig uit. De lay-out ging met veel discussie gepaard en de vormgeving ervoeren leerlingen als een gemeenschappelijke taak.

Heel wat wisselender van kwaliteit waren de teksten waaruit de krant bestond. Hoewel er zeer geslaagde teksten werden geschreven, trof ik ook een aantal minder goede teksten aan. Een enkele bijdrage bleek zelfs niet zelf geschreven.

De belangrijkste oorzaak? Ik had verwacht en gehoopt dat leerlingen uit zichzelf (meer dan gewoonlijk) feedback op elkaars teksten zouden geven. Ze produceerden immers tekstsoorten waarover een ander groepslid kennis had vergaard in fase 1, en samen waren ze verantwoordelijk voor het eindproduct (de krant). Met die feedback viel het nogal tegen: de meesten vonden toch dat de tekst af was als hij eenmaal geschreven was. Feedback vonden ze uit zichzelf niet meer nodig; de kwaliteit van de teksten was ieders eigen verantwoordelijkheid. Terugblikkend vind ik dan ook dat in mijn toenmalige opzet één belangrijk element ontbrak: de observatie.

Kenner en Co leren observerend

Als communicatoren kijken naar wat ze aanrichten, leren ze veel (Rijlaarsdam en Braaksma, 2004) De lessenserie zou aanmerkelijk aan kracht kunnen winnen door deze component een grotere rol te geven.

Hoe zet je leerlingen aan stil te staan bij hun eigen schrijfproducten? Tijdens het schrijfproces kunnen redactieleden elkaar bijvoorbeeld hun (half)producten voorleggen en de lezing ervan observeren. Daarbij zou de plus-en-minmethode heel geschikt kunnen zijn. Dat is een pretestmethode die onderzoekt hoe een tekst door de lezer wordt ontvangen. Lezers (proefpersonen) lezen een tekst en zetten plussen en minnen bij alles wat ze wel of niet bevalt. Direct daarna spreken ze hun leeservaring door met de schrijver (onderzoeker) waarbij ze hun plussen en minnen toelichten (zie Van Woerkum, 1984 en De Jong, 1998). Een voordeel boven het werken met beoordelingsformulieren is dat met de plus-en-minmethode de lezer ook tijdens het lezen zijn bevindingen noteert en niet slechts achteraf.

Een andere mogelijkheid is het gebruikmaken van de hardop-denkmethode. De redactieleden van krant A laten hun krant lezen door de redactieleden van krant B. Elk redactielid A observeert één hardop denkende lezer B (hardop-denkmethode). De redactieleden A delen na hun observatietaak hun ervaringen, op basis waarvan ze herschrijfplannen maken en uitvoeren.

Nog een andere mogelijkheid is dat een andere klas (klas B) in groepjes jury's vormt voor de verkiezing van de beste krant. Elk jurygroepje wordt geobserveerd door een schrijver uit klas A (elke redactie vaardigt een observant af). De observanten uit klas A gaan een volgende les met elkaar in beraad over de criteria die de verschillende jury's hanteerden. Op basis van hun bevindingen worden de kranten herschreven. Op deze manier zou ook het inhoudelijke succes van deze lessenreeks volledig gerealiseerd moeten kunnen worden.

Kenner en Co in de Nieuwe Onderbouw

Op veel scholen wordt gezocht naar mogelijkheden om meer samenhang tussen vakken aan te brengen. Waar vakken gaan samenwerken, kan het vak Nederlands met name vanuit de taalbeheersing aansluiten. Neerlandici zijn immers de communicatiekenners en kunnen leerlingen leren communiceren over inhouden die bij andere vakken aan de orde komen.

Het beschreven schrijfproject biedt daar alle mogelijkheden toe. Zo zouden Nederlands, aardrijkskunde en/of geschiedenis kunnen samenwerken in een project waar leerlingen een krant uit een bepaald jaar en/of land maken. Ook zou in samenwerking met biologie een krant uit de dierenwereld geschreven kunnen worden (ook ons vakdomein fictie doet dan mee). Als mogelijkheid noem ik ook een geïntegreerd literatuurproject met mvt en misschien beeldende vorming waarin bovenbouwleerlingen een literatuurkrant maken met tekstsoorten als recensie, interview, opiniestuk en reclame. Zo zijn er allerlei thema's te kiezen waarbij inhouden van diverse vakken aan de orde komen. ■

LITERATUUR

De werkvorm expert en andere samenwerkvormen zijn onder andere beschreven in: Ebbens, S. e.a. (1997). *Samenwerkend leren*. Groningen: Wolters Noordhoff, en op de website <<http://www.fontys.nl/lerarenopleiding/sittard/owk/samenwerken/basispr.htm>>. De didactiek van het observerend leren is ontwikkeld door Gert Rijlaarsdam en Michiel Couzijn. Zie bijvoorbeeld: Rijlaarsdam, G. en Braaksma, M. (2004). Schrijven en leren schrijven: Niet zelf doen maar observeren hoe anderen het doen. *Levende Talen Magazine* 91(3). De plus-en-minmethode, hardop-denkmethode en andere methoden voor tekstonderzoek zijn onder meer beschreven in Braet, A. (2005). *Taalbeheersing als communicatiewetenschap: Een overzicht van theorievorming, onderzoek en toepassingen*. Bussum: Coutinho.

Leerlingen in Perth. Foto: Yolanda Edens

Het belang van Nederlands onderwijs in het buitenland Kinderen moeten hun moedertaal en cultuur blijven ervaren

Toen vijftig jaar geleden de eerste Nederlandse immigranten in Australië arriveerden, spraken de meeste geen woord Engels. Vanuit scholen werd toentertijd benadrukt om het Nederlands vooral te vergeten en zo snel mogelijk alles in het Engels te doen, omdat dit beter was voor het inburgeren. Australië ervaart nu de gevolgen van deze manier van denken.

Yolanda Edens

De immigranten van toen zijn nu bejaard en soms dementerend. Een grote groep valt terug op de Nederlandse taal en krijgt steeds meer moeite met het Engels. Omdat hun kinderen uitsluitend met de Engelse taal zijn opgegroeid, ontstaan er nu communicatieproblemen met de kinderen. Ouders en kinderen spreken niet meer dezelfde taal en de gevolgen op sociaal en emotioneel gebied zijn zeer ingrijpend. Ouderen vereenzamen en voelen zich ontheemd. Vanwege deze ervaringen wordt huidige Nederlandse immigranten geadviseerd om hun kinderen vooral tweetalig op te voeden en thuis zoveel mogelijk Nederlands te blijven spreken. Inmiddels is de ervaring dat kinderen die hun moedertaal en cultuur blijven ervaren op sociaal en emotioneel gebied, maar ook op cognitief gebied in het voordeel zijn.

Nederlands onderwijs in het buitenland

Het Nederlandse onderwijs in het buitenland was tot 1980 vooral een zaak van ouders en bedrijven. Er bestonden

scholen van het Ministerie van Defensie in Duitsland, België en Frankrijk. Ook in Singapore en Jakarta bestaat al decennialang Nederlands onderwijs. Uit gezamenlijke initiatieven van het Ministerie van Onderwijs en organisaties als de Vereniging Bijzondere Scholen (VBS) en het Instituut voor Individueel Onderwijs (IVIO) werd ook besloten om alle scholen voor Nederlands onderwijs in het buitenland financieel te ondersteunen. In 1980 werd de Stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland opgericht (NOB). Jan Boomsma van de Stichting NOB schetst in het kort hun werkwijze: 'De stichting verstrekt subsidie aan Nederlandse scholen in het buitenland, voor lessituaties en voor lespakketten bij onderwijs op afstand. Verder krijgen schoolbesturen, schoolleidingen en leerkrachten in het buitenland ondersteuning en adviezen over leermethodes, de opzet van leerplannen en kwaliteitsborging, de oprichting van nieuwe scholen, het gebruik van ICT in de klas en de werving en selectie van leerkrachten. Aan ouders geeft de Stichting NOB advies over onderwijs in het buitenland en over het vertrek naar het buitenland, het verblijf aldaar en de terugkeer naar